

10.33537/sobild.2025.16.1.6

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 24.07.2024
Kabul edildiği tarih: 21.01.2025

Article Info

Date submitted: 24.07.2024
Date accepted: 21.01.2025

YAKINSAK TEKNOLOJİLER, YARATICI EKONOMİLER VE YÖNETİŞİM: PLATFORMLAR DÖNEMİNDE DEMOKRATİK BİR İLETİŞİM DÜZENİ VE KÜLTÜR POLİTİKASI DİYALEKTİĞİNİ YENİDEN OKUMAK

CONVERGED TECHNOLOGIES, CREATIVE ECONOMIES AND GOVERNANCE: RE-READING THE ONGOING DIALECTICS BETWEEN DEMOCRATICALLY STRUCTURED COMMUNICATION ORDER AND CULTURAL POLICIES IN THE AGE OF PLATFORMS

Serhat KAYMAS

Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi, Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü, ahmetserhat.kaymas@windowslive.com

Anahtar sözcükler

Kötücül Problem, Teknoloji, Yakınsama, Teknoloji Politikaları.

Keywords

Wicked Problem, Technology, Convergence, The Politics of Technology.

Öz

Bu çalışma, karşılaştırmalı kamu yönetimi modelleri üzerinden bakarak, küresel ölçekte demokratik bir iletişim düzeninin nasıl geliştirilebileceğini sorgulamaktadır. Teknolojinin, siyasal, ekonomik ve sosyal alanlarda olduğu üzere kültürel uzam içerisinde de gittikçe genişleyen bir yer edinmesine koşut olarak, ülkelerin teknoloji politikaları üzerinde hegemonya kuran sınırlı sayıda küresel akış platformunu görünür kıldığını belirleyen bu çalışma, kamu yönetimi adına, küresel ölçekte teknoloji yönetimi için yeni bir perspektife ihtiyaç duyulduğunu belirlemiştir. Bu doğrultuda çalışma, platformlar ve egemen siyasa eğilimi arasındaki diyalektiği yakın dönemli gelişmeler üzerinden ele almaktadır. Çalışma son bölümünde kamu yönetimi adına bir dizi alternatif yönetim modeli önermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kötücül Problem, Teknoloji, Yakınsama, Teknoloji Politikaları.

Abstract

This study has inquired been to this research question: How a democratic communication order and equitable cultural flows can be established on a global scale under the current conditions of platformization of cultural content production and the hegemony of platforms on the media landscape depended on the comparative public governance models and the critical economy of the media approaches. In this regard, this study, which determines that technology's ever-expanding place in the cultural space as well as in political, economic and social fields, makes visible a limited number of global flow platforms that establish hegemony over the technology policies of countries, and that a new perspective is needed for technology management on a global scale in the name of public governance. determined that it was heard. In this regard, the study examines the dialectics between platforms and the dominant political tendency through recent developments. In the last section, the study proposes a series of alternative governance models for public governance.

“Dijital Çağda geniş tabanlı bir sivil toplum mümkün mü? Sosyal medya ve internetin dijital kamusal alanlar yaratacağına dair bir zamanki iyimserlik, günümüzde yerini karamsarlığa bırakmış olsa da, yeni ve çevrimiçi topluluklar inşa etmek hayal değil” (Acemoğlu ve Johnson, 2023:372).

Giriş

Bu çalışma; kapitalizmin oldukça yakın dönemi içerisindeki konum savaşları, toplumsal güç ve iktidar mücadelesi içinden bakarak; oldukça temel bir soruya yanıt aramaktadır. Gerçekten de, teknolojinin toplumsal değişim ve dönüşümün anlamlı bir aktörü olarak; ekonomik, siyasal, toplumsal ve kültürel uğraklar boyunca yer edinmesi ve edindiği yeri sürekli olarak genişletmesinin refakatinde, toplumun geniş kesimlerinin katılımına açık bir kamusal yönetim ve değerler dizisinin nasıl ve hangi koşullarda geliştirilebileceği? Bu çalışmanın, yukarıda da sözü edildiği üzere, platform kapitalizmi dönemindeki iktidar ve güç mücadelesi içinden bakarak yanıtlamayı amaçladığı temel sorusunu oluşturmaktadır. Küresel akış platformlarının egemen siyasa üzerindeki etkisi gitgide genişlerken, iletişim ve kültür siyasasına dair kadim soruların yeniden ancak bu kez farklı bir bağlam içerisinde yöneltilmesinin anlamlı olduğu belirtilmelidir. O denli ki, gelişmiş ülkelerden, gelişmekte olan ülkelere doğru arakesitlerinde yeni emperyalizm örüntülerini görünür kılacak denli gerçekleşen tek boyutlu iletişim akışı karşısında, geniş katılımlı bir sivil toplum deneyiminin nasıl inşa edilebileceği? Yönündeki kadim sorunun, çoğu Amerika Birleşik Devletleri merkezli küresel akışım platformlarının ulusal medya ekosistemi üzerindeki hegemonyası ile birlikte yeni boyutlar kazanarak kendi içerisinde tutarlı ve bütüncül yanıtlar beklediğini hatırlamak anlamlı olacaktır. Gerçekten de, toplumun geniş kesimleri için yeni refah ve istihdam kaynağı olarak yaratıcı ekonomilerin kültür politikaları ile yeniden bir diyalektiği nasıl kurabileceği? Yeni dijital ekosistemler içerisinde; sermayenin aracı olarak kullanılan makine öğrenmesi, algoritmalar, derin öğrenme, insan-insan dışı etkileşim ve hibrit çalışma deneyimleri karşısında teknoloji politikalarının nasıl yeni baştan ele alınabileceği? Yönündeki soruların, yukarıda sözü edildiği üzere, iletişim ve kültür politikalarındaki kadim tartışmanın yeni satır başlarını oluşturduğu söylenmelidir. Bu doğrultuda, bu çalışmanın, egemen siyasa ve teknoloji diyalektiği içinden bakarak eleştirilen bir perspektif üzerinden bütüncül ve tutarlı yanıt aradığı araştırma sorularını oluşturmaktadır. Çalışmanın amaçladığı tartışmanın satır araları okunduğunda önemli bir eşitsizliğin giderilmesine dair yeni bir siyasanın nasıl kurulabileceği “küresel kuzey” ülkelerinin teknoloji eliyle gittikçe dijital kültür politikalarını tartıştığı dönem içerisinde daha da bir önem taşımaktadır. Teknoloji ve teknoloji siyasını inşa eden küresel kuzey karşısında, yaratıcı endüstriler ekosistemi

içerisinde fark edilebilir bir potansiyeli olmasına rağmen, teknolojik bağımlılık içerisinde olan ve henüz bütüncül bir kültür politikası modelini geliştiremeyen “küresel güney” ve özelinde Türkiye için hiç değilse bir tartışma bağlamının kurulabilmesini sağlayacaktır. Bununla birlikte, teknoloji eliyle oluşan yeni gözetim ve kontrol ilişkilerinin her ne kadar kuzey ve güney arasındaki bir dizi çelişkili konumun ötesine geçerek Yuval Noah Harari’nin (2024:315) belirlediği üzere her iki cephede de yükselen kaygının bizatibi demokrasinin geleceği üzerine olduğu hatırlanmalıdır. O denli ki, Harari’nin (2024:314-315) sözleri ödünç alındığında “tarihin büyük kısmında, büyük ölçekli demokrasilerin kurulabilmesi mümkün değildi, zira bilgi teknolojisi büyük ölçekli politik müzakerelerin sürdürülebileceği kadar gelişmemişti. On binlerce kilometre kareye yayılmış milyonlarca insan, kamusal meseleleri eş zamanlı tartışabilecekleri araçlardan yoksundu”. Bugün ise sorun, demokrasiler için hayati olan müzakerelerin gerçekleştirilebileceği araçların yokluğu değil tam aksine, bir ironi olarak da düşünülebileceği üzere, bilgi teknolojilerinin karmaşıklaşması ile kamusal müzakerelerin sürdürülememesi ve demokrasilerin yeni bir tehdidin altına girmesidir (Harari, 2024:315). Ancak, gerek küresel kuzey ve gerekse küresel güney de bilgi teknolojilerinin “karmaşıklaşmasına” koşut olarak kamusal müzakerelerin kısıtlanması ortak olarak deneyimlenmekteyken, her iki cephenin birbirinden ayrılan sorun tanımları ve tanımlara getirilen yanıtların, hiç değilse, demokratik bir iletişim düzeninin yeniden tesis edilebilmesi için alternatif bir dizi öneriyi harekete geçirmesi beklenmelidir. Bu doğrultuda, bu çalışma Türkiye’nin içinde yer aldığı küresel güney için bir dizi alternatif siyasa geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Çalışmanın Yöntemi: Karşılaştırmalı Siyasa Analizi Üzerinden Küresel Güney İçin Teknoloji Politikaları İçin Yeni Bir Değerler Dizisini Tasarlamak

Kapitalist sermaye birikiminin egemen siyasa ile kurduğu “heyecanlı” ittifaklar boyunca teknoloji; ekonomi, siyaset, toplumsal ve kültürel cephelerdeki dönüşüm sürecinin bileşeni olarak güçlü bir rol üstlenirken; kapitalizmin, bilgi temelli yeni birikim rejimi içerisinde önemli bir gündemin öne çıktığı belirtilmelidir. Yeni enformasyon ve iletişim teknolojilerinin, özel bir vurgu geliştirildiğinde ise yapay zekânın, egemen siyasa içerisinde gittikçe genişleyen konumu; gündelik yaşama dair örüntüleri olduğu kadar kapitalist değer üretimi adına kültürü de derinlemesine etkilediği, üstelik tartışılmaya yer bırakmayacak ölçüde, açıktır. Böylesi bir kesit içinden bakıldığında, teknolojinin egemen siyasa ve gündelik yaşam örüntüleri ile nasıl ilişkilendiğine dair kapsamlı tartışmaların henüz öncesinde yeni bir kavram seti üzerinden bakan ve teknolojinin, gerçekte, hangi güç bloklarının elinde ve hangi çıkar ilişkilerini ekseninde temsil edildiğine dair yeni bir sorgulama perspektifine ihtiyaç duyduğu söylenmelidir. Gerçekten de, teknolojinin “iyimserleri” ve “kötümserleri” arasındaki süre giden ancak çoğu

örneğinde gözlemlendiği üzere somut bir öneri geliştirmenin uzağında yer alan tartışmaların öncesinde tam da Daron Acemoğlu ve Simon Johnson'un (2023:366) işaret ettiği üzere, teknolojiye dair yeni bir değer zinciri ve yeni bir anlatı geliştirilmesinin gerekliliği belirtilmelidir. Bu doğrultuda “yeni teknolojiler üzerine yürütülen tartışmaların sadece yeni ürün ve algoritmaların ne kadar harika çalıştığına değil, aynı zamanda halkın lehine mi yoksa aleyhine mi çalıştığına” odaklanan tartışmalara ihtiyaç duyulduğu belirtilmelidir.

Bu çalışma boyunca, yukarıda işaret edilen kamu yönetimi ve teknoloji diyalektiğine dair tartışmanın, siyasal iktisadın eleştirisi ve karşılaştırmalı dijital kültür politikaları analizi üzerinden, sermaye birikiminin kendisini yeniden ürettiği koşullardan bakarak, iki eksenle ele alınması amaçlanmıştır. Kültürün¹, sermaye bileşenlerinin elinde kapitalist değer üretilmesi adına nasıl da bir haline getirildiği ve egemen siyasanın ise internet ekosisteminin yeni baronları karşısında sermaye cephesinin yükselen etki alanı karşısında gittikçe kamu yararı ve çıkarı kavrayışını bütünüyle terk etmese dahi ikincil kıldığı tartışmanın ilk uğrağını oluşturmaktadır. Tartışmanın ikinci uğrağı ise değişen değerler dizisi içerisinde bakarak kamu yönetimi için hangi koşullarda yeni bir değer dizisinin hangi araçlarla oluşturulabileceği adına ele alınacaktır.

Çalışmada amaçlandığı üzere siyasal iktisadın eleştirisi üzerinden açılan bir sorgulamanın; Nico Nicoli ve Petros Iosifidis'in (2023:26) değerlendirdiği üzere; enformasyonun dijital ekosistem ve çoğu Amerika Birleşik Devletleri merkezli bir dizi platformun hegemonyasına doğru taşınması ile birlikte alternatif bir dizi değerlendirmeye olanak tanıdığı belirtilmelidir. Bununla birlikte çalışma, sözü edilen alternatif perspektif bu kez egemen siyasanın terk etmiş görüldüğü kültürel çoğulculuk, çeşitlilik ve kamu yararı kavramlarını hiç değilse egemen tartışmaların odağına taşımaya dair bir çaba göstermektedir. Ole Marius Hylland'in (2022:814-815) “yavaş ve gönülsüz bir devrim” olarak işaret ettiği dijital kültür politikalarının, geleneksel kültür politikaları ile hem benzerlik ve süreklilik içerisinde ele alınmasından daha çok, yeni bir bağlam içerisinde tartışılmasının anlamlı olduğu belirtilmelidir. Gerçekten de, dijital kültür politikaları ile işaret edilen, yeni enformasyon ve iletişim teknolojilerinin ya da ulusal medya endüstrisi içerisinde süregiden dijitalleşmenin kültür ile nasıl bir ilişki içerisinde olduğu değildir. Aksine, söz konusu siyasa değişimi ile birlikte işaret edilen çok taraflı ve aktörlü yeni

bir değerler dizisinin kamu politikalarının değişimi ile hangi koşullarda ve nasıl ilişkilendiği. Böylesi bir sorgulama perspektifi içerisinde bakıldığında, internet ekosistemi içerisindeki yapısal değişimin bir yandan medya ve iletişim politikaları sahasında olduğu kadar hatta daha da önemli olarak tam da bu çalışmada amaçlandığı üzere kültür politikaları cephesinde bir “meydan okuma” (Valtysson, 2022:786) ile karakterize edilebileceği söylenmelidir. O denli ki, Terry Flew'in (2021:44), internet ekosisteminin “platformlaştırılması” üzerinden değerlendirdiği üzere², sınırlı sayıdaki platform eliyle internet ekosisteminin sıkı sıkıya yeni bir kontrol ve gözetim örüntüsüne tabii kıldığı yeni dönemin kamu yönetimi içerisinde de köklü bir değerler dizisi değişimi içerisinde yansımaları bulduğunu söylemek hiç değilse şaşırtıcı olmayacaktır. Bu doğrultuda; Foucault'un (2002:217) “yönetişim” kavrayışı üzerinden üretim ilişkileri ve üretici güçler arasındaki değişimin yeni baştan okunmasına ihtiyaç duyan değişim döngüsü, ilerleyen kısımlar içerisinde ayrıntılı olarak tartışılacağı üzere, egemen siyasanın bu kez çevre yeniden inşasına ihtiyaç duymaktadır. Çalışmanın birinci bölümünden itibaren dijital dönüşüm ve platformların yükselen hegemonyası eliyle kültür politikalarının yeni gündemi, kamu siyasasında “kötücül bir problem” olarak teknolojinin yeni baştan kavramsallaştırılması, gerçekleştirilecektir. Bununla birlikte, derinlemesine bir tartışmanın öncesinde yukarıda işaret edilen yaklaşımın, “kötücül problem” (*wicked problem*), bu çalışmanın bir tercihi olmaktan daha çok, kamu yönetimi ve siyasa çalışmalarının toplumsal, kültürel, teknolojik ve siyasal dönüşüm süreçlerini sorgulayabilme adına geniş ölçekli olarak kullandığı bir analiz yaklaşımını oluşturduğu belirtilmelidir³.

Yeni enformasyon ve iletişim teknolojilerinin, kapitalizmin dönüşümüne koşul olarak, yaratıcı endüstriler ve önemli bir bileşeni olan yaratıcı ekonomilerle ilişkilenesinin gerçekte birbiri ile ilişkili iki cephe üzerinden sürdürülen eleştirel çalışmalara duyulan ihtiyacı görünür kıldığı söylenebilir. Bu doğrultuda ilk tartışma cephesini, yeni enformasyon teknolojilerinin gittikçe genişleyerek kültür üreticileri ve kültür endüstrileri ile sermaye birikiminin aracı olarak nasıl da ilişkilendiğini ortaya çıkartmayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda ise, alternatif bir perspektif içerisinde bakarak söylendiğinde, dijital teknolojiler eliyle kültürel çoğulculuk ve çeşitliliğin (Albornoz ve Levia, 2019:186) ile hangi koşullarda nasıl sınırlandırıldığı ya da tam aksine özgür iletişim düzeninin

¹ Fusun Üstel'in (2021:14), “zahmetli bir kavram” olarak işaret ettiği kültür kavramının henüz tanım aşamasından itibaren onu tanımlayan sıfatın içeriğini gerçekten de olanca büyüklüğü ile doldurmaktadır. O denli ki, gerek kapsamı ve sınırları gerekse ürettiği değerler ve söz konusu değerlerin toplumların makro yapısal koşulları ile nasıl ilişkilendiği düşünüldüğünde olabildiğince geniş bir alanın oluştuğu belirtilmelidir.

² Terry Flew (2021:104), internet ekosisteminin tam da neo liberal politikalar eliyle kapitalizmin yeni, bilişsel, sahnesine taşınmasının henüz öncesinde, 1990-2010 olarak tarihlendirdiği dönemin, internet ekosisteminin görece olarak özgür bir dönem olduğunu ileri sürmektedir.

³ Kate Crowley ve Brian H. Head (2017:541), kamu yönetimi çalışmaları içerisinde kötücül problem yaklaşımının bir sistem teorisini olan West

Churcman'ın 1960'lı yılların sonundan itibaren çalışmaları ile birlikte yükseldiğini belirtir. Bununla birlikte, Churcman'ın ardından, yaklaşıma dair çalışmaların artarak genişlemesinin ötesinde ilk kez yaklaşımın isminin belirlendiği 1973 yılındaki Horst W.J Rittel ve Melvin M. Weber'in (1973:157) çalışmalarının hem modern yönetim pratikleri hem de kuramsal düzeyde “kötücül problem” olarak tanımlanan yaklaşımlar için öncü olduğu belirtilmelidir. O denli ki, Rittel ve Weber genel kalkınma planlarının, toplumsal, ekonomik, politik ve kültürel yaşam pratiklerinin genişlemesi ile birlikte, bir bakıma “ikilem” olarak gördükleri sorunlar ekseninde çerçevelendiklerini değerlendirmektedir.

nasıl yeniden oluşturulabildiği söz konusu cephe içerisinde açılan siyasa gündemini görünür kılmaktadır. Yukarıda işaret edilen ikinci cephe ise bu kez odağını kültür endüstrileri ekseninden bakarak söylendiğinde “dijital dönüşün” ulusal kültür politikaları ile nasıl bir ilişki kurduğudur ki, çalışmanın üçüncü bölümünde tam da Türkiye özelinde yaratıcı ekonomiler ve kültürel üreticilerin karşılıklı gelişen örüntüleri içerisinde bakarak süre giden ilişkilerin çözümlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın sonuç bölümünde ise, Türkiye için yaratıcı ekonomiler özelinde bir dizi alternatif öneri sunulacaktır.

Kötücül Bir Problem Olarak Dijital Teknolojiler ve Kapitalizmin Yeni Birikim Koşulları Refakatinde Kültür Politikalarına Yeniden Nasıl Bir Değer Bilebilir?

Çalışmanın bu alt kısmının yönelttiği sorunun, en azından, kapitalizmin yeni birikim koşulları refakatinde yeni enformasyon ve iletişim teknolojileri ve kültür politikaları ile ilişkilenebilir. Kendi içerisinde tutarlı, bütüncül ve derinlemesine bir sorgulamayı birbiri ile yakından ilişkili iki kesit içerisinde sürdürülen bir tartışma eliyle gerçekleştirmektedir. İlk kesit, çalışmanın henüz giriş kısmından itibaren işaret edilen, yaratıcı ekonomilerin gelişmesine koşut olarak kültür politikalarındaki “dijital dönüş” örüntüsüne dair, tam da yukarıda sözü edildiği üzere, karşılıklı ilişkilenebilirlik üzerinden bakarak bütüncül bir bağlam oluşturmayı amaçlamaktadır.⁴ Bununla birlikte, siyasa ve kamu yönetimi çalışmalarından farklı olarak kültür politikaları çalışmalarının, hiç değilse derinlemesine bir tartışmanın öncesinde, bir bakıma “eksikliğinden” söz edilmesi tam da neden böylesi geniş bir tartışmaya ihtiyaç duyulduğunu görünür kılmaktadır. Gerçekten de, Türkiye’de süre giden çalışmalar içerisinde gerçekleştirilen bir okumanın kültür politikalarına dair alan yazının kültür endüstrileri ve üretici güçler ile üretim ilişkileri arasındaki karşılıklı ilişki söz konusu olduğunda, özellikle emek cephesinden bakıldığında, karamsar bir suskunluk içerisinde olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, yukarıdaki eleştirinin önemli bir boyutundan daha söz edilmesi doğru olacaktır. O denli ki Türkiye’de kültür politikaları alan yazınının, özellikle yaratıcı endüstrilerin yükselişine koşut olarak yükselen dijitalleşme ve yaratıcı ekonomiler söz konusu olduğunda, sözü edilen karamsarlığının yerini gittikçe bir sessizliğe terk ettiği dikkate alındığında, en azından bu çalışmanın yazarının öne sürdüğü üzere, bir endişenin uyandırdığı belirtilmelidir. Gerçekten de, Türkiye’de toplumun geniş kesimlerinin yalnızca talebe bağlı akış

platformları ile değil, internet ekosistemi üzerinde hegemonya oluşturan diğer platformlar ile de gerek kullanıcı ve gerekse üretici olarak kurduğu ilişkinin kültür politikaları alan yazınında bütüncül bir karşılık bulamamasının önemli bir karşılığı bulunmaktadır. Egle Rindzeviciute’nin (2022:830), belirttiği üzere, teknolojinin tam da sözü edilen yaklaşım çerçevesinde ele alınabilmesi adına güçlü bir dizi gerekçenin doğduğu söylenebilir. Önceki kısım içerisinde de belirtildiği üzere, kötücül problem kavrayışı Rittel ve Weber’in belirttiği üzere (1973:159), II. Dünya Savaşı’nın ardından devletlerin planlama alanı öncelikli olmak üzere karşılaştıkları yeni bağlamlardaki sorunların hiç değilse yeni yaklaşımları geliştirecek ölçüde odağa alınması olarak değerlendirilebilir. Bu doğrultuda, ülkelerin karşısına çıkan yeni sorunlar dizisinin, hem sosyal hem de teknik bileşenlerinin olduğu dikkate alındığında, kamu yönetimi için yeni bir değerler dizisi değişimini içerecek denli yapısal problemler olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Örneğin, sürdürülebilir kalkınma, iklim değişimi, küresel ısınma örneklerinde gözlemlendiği gibi kamu yönetimi için bütüncül bir görevdeşliği içerecek denli geniş kapsamlı yapısal sorunlar dizisi olarak değerlendirilmesi doğru olacaktır. Geniş bir perspektif içerisinde bakarak; kötücül problemlerin, örneğin açlık, küresel ısınma, kitlesel yoksulluk ya da kent hakkının kullanılması gibi alanları tanımlarken (Sarkar ve Kotler, 2024:1), gündelik yaşam örüntülerine dair yeni cepheler boyunca da yönetim adına yeni sorun alanlarını dışarda bırakmamıştır. O denli ki, yeni enformasyon ve iletişim teknolojilerinin yükselişinin refakatinde, makro politik eksenlerde olduğu kadar, medya ve kültür üretimi eksenlerinde de gittikçe belirleyici bir rol üstlenmesi dijital teknolojilerinin kullanım örüntülerinin gittikçe kötücül bir problem olarak değerlendirilmesi adına bir dizi güçlü gerekçeyi oluşturmaktadır.⁵ Dijital teknolojilerin yükselişi ile birlikte olanca açıklığı ile görülebileceği üzere bizatihi teknolojinin gelişmesi ile değil ancak belirginleşen amaçlar çerçevesinde teknolojinin kullanım örüntüleri üzerinden yeni bir siyasa gündeminin oluştuğu belirtilmelidir. Michele Rioux ve Felipe Verdugo (2019:125), söz konusu değişim ve dönüşüm örüntüsünü kültür politikaları ekseninde bir yandan kapitalizmin kendi içerisinde süreklilik ve çelişkileri olarak okurken, diğer yandan, dijital teknolojilerin de içerisinde yer aldığı ülkelerin makro yapısal koşulları içerisindeki değişimin son kertesinde kültür politikalarına siyasa yakınsaması olarak yansıdığını belirtir. Ancak böylesi bir tartışmanın bağlamı içerisinde, sözü edilen “belirleyici” unsur tek başına dijital teknolojiler ve bir teknoloji yakınsaması örüntüsü

⁴ Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Kongresi’nin (UNCTAD) 2021 yılını Yaratıcı Ekonomiler Yılı ve 2022 yılını “Uluslararası Sürdürülebilir Kalkınma Yılı” olarak ilan etmesini izleyen raporları içerisinde Türkiye’nin, gelişmekte olan ülkeler içerisinde yaratıcı endüstriler ve bileşen yaratıcı endüstriler ihracatındaki genişlemeyi vurgulamaktadır. UNCTAD, yakın dönemli raporunda (2022:30) yer verdiği üzere Türkiye’nin toplam işgücünün %4.3’ünü, 1.200.000 kişisel istihdamı ifade etmektedir, yaratıcı endüstrilere bağlı istihdamın oluşturduğunu belirlerken, telif hakkı temelli endüstrilerin Türkiye’nin yıllık gayri safi milli hasılasının %2.9’unu meydana getirdiğini açıklamaktadır.

⁵ Guillaume Pitron’un (2023:118-136) alan araştırmasına dayanan çalışmasında GAFAM (Google, Amazon, Facebook, Apple ve Microsoft) platformlarının özellikle veri merkezleri ve bulut uygulamalarında kullandığı başlıca enerji kaynağının kömür olduğunu belirtmesinin ardından, platformları ayakta tutabilmek için kullanılan enerji kaynağının, Amerika Birleşik Devletleri’nde akarsu yataklarını nerede ise yok ettiğini belirler. Ancak böylesi bir çevre yıkımının yalnızca Amerika Birleşik Devletleri ile sınırlı tutulamayacağı açıktır.

üzerinden değil, aksine, kapitalizmin yeni sahnesine koşut olarak üretici güçler, üretim ilişkileri ve üretim kapasitesi diyalektiğinin baştanbaşa yeniden örülmesi üzerinden anlamlandırmak doğru olacaktır. Bu doğrultuda, Rioux ve Verdugo'nun (2019:130), dijital teknolojilerin yükselişinin refakatinde kültür politikaları için yaratıcı endüstriler ve telekom yakınsaması, kültür endüstrileri ve yaratıcı endüstriler yakınsaması ile son olarak kültür endüstrileri ve telekom endüstrileri olmak üzere üç düzeyde gerçekleştiğini belirledikleri güçlü bir yakınsama sürecinin varlığından söz edilmesi anlamlı olacaktır. Bu doğrultuda, bu çalışmanın dijital ekosistemler içerisinde egemen siyasanın yeni bir kültür politikası inşa çabasının, tek boyutlu ve sınırlı bir yaklaşım olmaktan çıkarak ekosistem bileşenlerinin karşılıklı ilişkilene örüntüsü üzerinden okuma çabası tam da kendi içerisinde bütüncül ve tutarlı bir kültür politikası arayışından kaynaklandığı söylenmelidir. Nick Couldry ve Ulises A. Mejias'ın (2022:30) işaret ettikleri üzere, kapitalizmin yeni sosyal düzen ile ilişkilene pratiğinin çözümlenmesi tam da bu doğrultuda dijital teknolojilerin kullanımının nasıl da "kötücül bir problem" olarak değerlendirilebilmesi adına güçlü bir tartışma kesiti açmaktadır. Örneğin, küresel akış platformlarının, ya da farklı ifade edildiğinde internet ekosisteminin yeni "küresel gardiyanlarının" (Gillespie, 2018:129), elinde kültürün ve kültürel akış sürecinin aslında kapitalizmin yeni toplumsal pratikler ve bileşenleri ile nasıl ilişkilendiği sorgulanmaksızın anlamlı bir tartışma bağlamı kuramamaktadır. O denli ki; sermaye bileşenlerinin elinde dijital teknolojilerin, yeni denetim ve gözetim ilişkileri için bir araç haline getirildiğini, farklı bir perspektif içerisinden bakarak söylendiğinde, yukarıda işaret edilen kötücül problemin bileşeni olarak nasıl konumlandığını, tartışmak; aslında yeni bir değerler dizisi ile tanışan kültür politikalarını anlamlandırma adına önemli bir bağlam oluşturmaktadır. Tarleton Gillespie'nin (2018:74) işaret ettiği üzere, söz konusu yeni sorunlar için öncelikle platformların doğal yapılar olduğunun bir "mit" olduğunu vurgulayarak, tam aksine örneğin içerikler üzerindeki baskıcı denetim yapılarında olduğu gibi, sıkı sıkıya kontrolü elinde bulunduran odaklar olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtir.

Küresel Kültür Akışı ve Platformlar: Kötücül Problemlerin Hegemonyasında Kültür Politikalarını ve Değişim Sürecini Yeniden Ziyaret Etmek

Platformlar ile birlikte dönüşen kontrol ve güç ilişkilerine değer biçilmesine dair çabaların Gillespie'nin erken dönemli tartışmasının ardından da yoğunlaşarak devam ettiği söylenmelidir. Örneğin, Nico Nicoli ve Petros Iosifidis (2023:26), Evens ve arkadaşlarının yaklaşımına dayanarak, dijital platform ekosistemi içerisinde yükselen platformlar ve dönüşen kontrol diyalektiğini

değerlendirme adına 5C yaklaşımını⁶ öne sürmektedir. Bununla birlikte, egemen siyasanın düzenleme eğilimlerinde odağa alınan sözü edilen iki C'nin ayrıntılı olarak değerlendirilmesi anlamlı olacaktır. Buna göre, bağlantısallık (**connectivity**): Platform altyapısının ve mimarisinin kontrolü söz konusu bağlantılar üzerinden değerlendirilebilir ki, geniş bir perspektiften bakarak değerlendirildiğinde, Nick Couldry ve Ulises A. Mejias'ın (2022:36) sömürgeciliğin yeni yüzü olarak işaret ettikleri veri sömürgeciliğinin tam da platform ve kullanıcıları arasındaki bağlantılar üzerinden gerçekleştiği öne sürülebilir. (2) İçerik (**content**): Program ya da daha genişletildiğinde kültürel içeriklerin kontrolü olarak öne çıkmaktadır. İlerleyen kısımlar içerisinde de ele alınacağı üzere; platform ekosistemi dolayımı ile gerçekleştirilen kültürel içerik üretiminin, içerik üreticileri ve platformlar arasındaki ilişki pratiği boyunca, gerçekte her iki dinamiğin de kültür politikalarını önemli ölçüde etkileme potansiyeli bulunan, iki boyutunun olduğu belirtilebilir. Thomas Poell, David Nieborg ve Brooke Erin Duffy (2022:194); yaratıcı ekonomiler içerisinde, kültür üreticilerinin, hiç de sürpriz olmayan biçimlerde, platform-bağımlı bir üretim ilişkileri sürecine tabii tutulduklarını belirtir. Kültür üreticilerinin platformlarla ilişkilene pratiğinin ikinci biçimi ise "platform-bağımsız" üretim ilişkileri kesiti içerisinden kurulmaktadır. Kelley Cotter'ın (2019:899) değerlendirdiği üzere, kültür üreticilerinin platform mimarisine bağımlı bir üretim ilişkisi geliştirmesi gerçekte söz konusu mimariler içerisinde gelişen algoritmalar eliyle içeriklerin görünür kılınması adına bir görünürlük oyununu hareket geçirmektedir. Cotter (2019:909) platformlar eliyle oluşturulan böylesi bir döngünün platformların uyguladığı kurallar ekseninde görünür olabilenler ve görünürlük mücadelesini kaybedenler arasındaki dijital eşitsizliği derinleştirdiğini belirtir. Böylesi bir kesit içerisinden bakıldığında, kültürel içeriklerin tek başına olmasa da ağırlıklı olarak algoritmalar eliyle görünür olabildiği bir içerik akışının çoğulcu ve çok sesli bir iletişim düzeni önünde nasıl da kötücül bir problemi oluşturduğu açıktır.

Platformların hegemonyası altında gerçekleşen kültürel içerik akışının yol açtığı, yaratıcı ekonomiler içerisinde de özellikle bağımsız içerik üreticileri güçlü bir tehdide dönüşen, diğer sorunlardan da söz edilmesi anlamlı olacaktır. Stuart Davis'in (2023:1145), medya emperyalizminden platform emperyalizmine geçiş süreci olarak Netflix özelinde değerlendirdiği üzere, dijital ekonomiler içerisinde sermaye bileşenlerinin küresel kültür akışı içerisindeki hegemonyasının çoğulcu ve çok sesli bir iletişim düzeni ile kültürel çeşitlilik önündeki engelin farklı türevlerinin olduğunu belirtmek anlamlı olacaktır. Bu doğrultuda, küresel medya "devlerinden", tekel yapıları olarak da okunabileceği üzere, internet

⁶ Nicoli ve Iosifidis'in işaret ettiği 5C, hepsinin baş harfleri İngilizce'de C harfi ile başlayan "bağlantısallık" (connectivity), içerik (content), kredi (credit), tüketici (consumer) ve önceki unsurları bir eşgüdüm içerisinde ortak bir görevdeşlik olarak inşa eden kontrol (control) olarak öne çıkmaktadır.

“devlerine” doğru bir geçiş süreci olduğunu ve internet ekosistemi içerisindeki güçlerin birden çok aracı bir görevdeşlik içerisinde kullanıldığını belirten Janet Wasko'nun (2019:73-77) değerlendirmesini yeniden düşünmek kayda değer bir çaba olarak görülmelidir. Wasko (2019:80-81), kültürel içeriklerin üretim ve dağıtım ilişkileri cephesinde internet ekosisteminin yükselişine koşut olarak; daha fazla kanalın kurulabilmesi ile içeriklerin ekosistem içerisinde daha çok görünürlük olanağı elde edebildiğine dair uzlaşma oluştuğunun görülmesine rağmen gerçekte platformların yükselişinin yeni çözüm politikaları bekleyen yeni sorunlara yol açtığını belirtir. Öte yandan, kullanıcı için kullanılan katalogların gerçekte kota uygulamasına dönüşmesi ya da algoritmaların yeni gözetim ve denetim araçları olarak kullanılması söz konusu engellere dair örnekler olarak öne çıkmaktadır. Platformlar eliyle, medya endüstrisi içerisindeki çoğulcu ve çok sesli iletişim düzeninin nasıl da sınırlandırıldığına dair bir diğer yaygın uygulama pratiğini Philip Napoli (2019:85-86), “uzun kuyruk” ya da alan yazın içerisinde uzlaşma oluşturduğu üzere “Pareto İlkesi” ya da yaygın olarak kullanıldığı üzere “80/20 Kuralı”⁷ üzerinden açıklar. Bununla birlikte bu çalışma için söz konusu ilkenin, gerçekte, dijital platformların çoğulcu ve çok sesli bir iletişim düzeninin geliştirilebilmesi için sorgulamaların odağında yer edinirken; platformlar ve demokrasi arasındaki ilişkilenemenin aslında tam da kapitalizmin değişen birikim koşullarının nasıl da dikkate alınması gerektiğini ifade etmesi bağlamında önemli bir değer taşıdığı söylenebilir. Bununla birlikte, kapitalist değer oluşumunun kültürel içeriklerin üretim, dağıtım ve tüketim örüntüleri ekseninde nasıl ilişkilendiğine dair bir tartışmanın karşılıklı bir diyalektik olarak iki ilişkili eksen içerisinden bakan bir anlamlandırma çabasına ihtiyaç duyduğu söylenebilir. O denli ki sözü edilen ilk anlamlandırma çabasının Joseph Schumpeter'in (2000:84) yaratıcı yıkım düşüncesi üzerinden ele alınması⁸ önemli bir çabayı oluşturmaktadır. Ancak böylesi bir çabanın sözü edildiği üzere ikinci bir kesit üzerinden bakan karşılıklı bir diyalektik olarak okunması ile tamamlanabilir. O denli ki, Nick Srnicek'in (2017:36) kapitalizmin karşı karşıya kaldığı krizler boyunca kendisini nasıl da yeniden ürettiği ve yeni sahnesine nasıl taşındığını belirlerken kullandığı “platform kapitalizmi” söylemi sözü edilen karşılıklı okumayı tamamlayacaktır. Bununla birlikte, gerek “yaratıcı yıkım” kavrayışının gerekse “platform kapitalizmi” söyleminin önemli bir kör noktaya sahip olduğu belirtilmelidir. Olabildiğince geniş bir perspektif içerisinden bakıldığında; kapitalist değer

üretiminin, gerçekte tüm dönemlerinde, yenilik ve yaratıcılık ile güçlü bir bağ kurduğu oldukça anlaşılabilir iken süre giden yenilik ve yaratıcılık içerisinde yeni gözetim ve kontrol ilişkilerini nasıl kurabildiği ve geliştirebildiği çoğu kez ikincil kalmaktadır. Kapitalist değer üretiminin yeni bileşeni olarak platformlar, gözetiminde gerçekleştirilen kültürel içerik üretiminin yukarıda sözü edildiği üzere kapitalist değerlerin yeni gözetim ve sahiplik araçları denetiminde gerçekleşen bir iletişim akışı ile toplumun geniş kesimlerinin söz konusu akıştan beklentileri arasında zaten bir ikilemin olduğu söylenmelidir. O denli ki, ilerleyen kısımlar içerisinde ayrıntılı olarak ele alınacağı üzere, küresel iletişim akışı üzerinde önemli bir hegemonya oluşturan platformların çeşitlilik önündeki engelleri yalnızca egemen siyasa içerisinde son kertesinde yüzeysel bir yer edinebilmiş olan “çeşitlilik” ve “çoğulculuk” kavrayışının ötesinde ele alınmasını gerekli kılan önemli bir boyutunun olduğu belirtilmelidir. O denli ki, Heritiana Ranaivoson'un (2019:102) tartışması izlendiğinde; çeşitliliğin yalnızca sınırlı ölçüde bir arz ve tüketim çeşitliliği olarak görülmesinin, gerçekte, henüz düzenleme öncesinde siyasanın ancak sınırlı bir düzenleme olanağı ile karşı karşıya kalmasına yol açtığı belirtilmelidir. Egemen siyasanın, örneğin Avrupa Birliği düzenlemelerinin, ağırlıklı olarak bir tüketim çeşitliliğini odağına alması, hiç değilse, platformların yeni kontrol ve gözetim ilişkilerini anlamlandırma çabasını engellediği öte yandan kaynak çeşitliliğinin, içerik çeşitliliğinin ve sergileme çeşitliliğinin de demokratik bir iletişim düzeni adına önemli bileşenler olarak değerlendirmediğini belirtmek anlamlı olacaktır. Platformların medya endüstrisi içerisinde, aslında kullanıcı üzerinde bir dizi gözetim ve kontrol aracı ile birlikte, geniş bir yer edindiği dikkate alındığında çoğulcu ve çok sesli bir iletişim akışını düzenleyebilmenin koşullarının da sınırlandırıldığı öngörmek hiç değilse şaşırtıcı olmayacaktır. Bu doğrultuda platformların tercihleri ile kullanıcı üzerinde genişleyen yeni gözetim araçlarının diyalektiğine dair bir dizi örneğin verilebilmesi gerekir. Platform kullanıcıları için “masum” görünen tavsiye sistemlerinin, çoğu kültür içeriğini gizleyerek diğerlerini öne çıkartan ya da aşırı vurgulayan bir önyargı (Ranaivoson, 2019:108-109) sistemine dönüşmesinin çoğulcu ve çok sesli bir iletişim düzenini nerede ise yok sayan doğası gittikçe daha da bir görünür kılınmaktadır. Bununla birlikte; neo liberal politikaların hegemonyası altında egemen siyasanın da çoğulcu ve çok sesli bir iletişim akışının sağlanması adına kayda değer bir düzenleme çabasının olmaması⁹, ticaretin gölgesinde bir kültür politikasının nasıl ve hangi koşullarda inşa

⁷ İsminde de yer aldığı üzere Pareto İlkesi ya da 80/20 Kuralı, Vilfredo Pareto'nun İtalya'da servetin dağılımı üzerine yapmış olduğu çalışmalar ve belirlemeleriyle geliştirilmiştir. Pareto, İtalya özelinde yapmış olduğu araştırmasında ülkedeki arazilerin %80'inin, nüfusun %20'sine ait olduğunu belirler. Pareto İlkesi'nin önemi ise, toplumdaki sınırlı sayıdaki unsurun toplumun geneli üzerindeki gücünü göstermesinden kaynaklanmaktadır. Sosyal bilimlerde ise sözü edilen kural, ilk kez, bir ekonomist olan Joseph Juran (Juran, 2024:1) tarafından uygulanmıştır, bu doğrultuda, Juran'ın erken dönemli olarak logaritmik matematiksel modelinin halen yaygın olarak kullanıldığı belirtilir.

⁸ Joseph A. Schumpeter'in (2000:84) tartışması izlendiğinde kapitalist ekonominin reel koşullarının, ders izlencelerinden farklı olarak, şirketler eliyle yeni yöntemlerin, yeni metaların, yeni örgütlenme örüntülerinin, yeni finansman modellerinin uygulanmaya konulmasıyla yeni bir rekabet sürecinin yaşandığını belirtir.

⁹ UNESCO'nun aldığı kararların, özellikle 2005 yılındaki “Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi” (UNESCO, 2005:1) örneğinde görüldüğü üzere, anlamlı bir çabaya rağmen bir dizi açıdan önemli ölçüde eksik kaldığı söylenmelidir. Örneğin, Sözleşme tarafı olan ülkelerin, kendi aralarında ve üçüncü taraflarla gerçekleştirdiği anlaşmalar doğrultusunda doğabilecek hak kaybına karşı

edilebileceğine dair önemli bir tartışmayı görünür kılmaması adına önem taşımaktadır.

Çoğulcu ve Çok Bir İletişim Akışı Düşüncesi, Ticari Kaygularla Gölgeleyen: Egemen Siyasa Gündeminde Platform Politikaları

Küresel kültür akışını biçimlendiren yeni bileşenler olarak platformların yeni sahiplik ve kontrol örüntüsü olduğu kadar yeni gözetim ve denetim araçlarıyla da öne çıkması, kamu yönetişimi adına birbiri ile yakından ilişkili iki önemli soruyu görünür kılar. O denli ki, söz konusu ilk soru platformların küresel kültür akışının yeni bileşenleri olarak öne çıkarken kamu yönetişimi için yeni bir değerler dizisi değişiminin nasıl olanaklı kılınabileceği iken, ikinci soru tam da platformların medya ekosistemindeki yükselişine koşut olarak yeni yönetim ekseninin hangi koşullarda ve sınırlılıklarla düşünülebileceği üzerinden açılmaktadır. Bununla birlikte; izleyen satırlardaki derinlemesine tartışmanın olabildiğince geniş bir perspektif gözetilerek söylendiğinde Amerika Birleşik Devletleri, Çin Halk Cumhuriyeti ve Avrupa Birliği platform politikalarına açılan kesitler içerisinde baktığı söylenmelidir. Çalışma içerisinde söz konusu üç egemen siyasa alanının tercih edilmesi, ülke ve ulus üstü bir hegemonya projesi olarak Avrupa Birliği'nin platform politikalarına dair geniş bir tartışma uzamı oluşturma yönündeki amaçtan kaynaklandığı söylenmelidir. Bununla birlikte çalışma içerisinde söz konusu üç farklı deneyim alanının tartışılmasının aslında neo liberal politikaların ülke siyasa tercihlerindeki geniş hegemonyasının refakat ettiği bir aralıktan gerçekleştirilecek değerlendirme olanağı sunduğu belirtilmelidir. Amerika Birleşik Devletleri'nin ABD Temsilciler Meclisi'nin (2020:5) yakın dönemli ancak sınırlı eleştirisine rağmen, ABD merkezli platformları desteklemesi bu doğrultuda özel bir tartışma kesiti sunmaktadır. Çin Halk Cumhuriyeti ve otoriter siyasa eğilimi izleyen ülkelerin deneyimlerine yeniden bakmak ise internet ekosistemi söz konusu olduğunda baskıcı otoriteler ile platformlar arasındaki mevzi savaşlarını görünür kılan bir tartışma uzamı sunmaktadır. O denli ki, söz konusu ülkelerde platformların hem ticaret savaşlarının önemli bir bileşeni hem de devlet otoritesinin aracı olarak konumlandığı dikkate alındığında, küresel kamusal alan deneyimi ile baskıcı devlet aygıtının nasıl da neo liberal politikaların hegemonyası altında iç-içe girdiğinin görülebilmesini Çin Halk Cumhuriyeti politikalarının ete-kemiğe büründürdüğü söylenebilir. Çalışma içerisinde, Avrupa Birliği (AB) medya siyasası ise, görsel-ışitsel uzam içerisinde ortak bir Avrupa kültürünü oluşturmayı amaçlayan ancak gittikçe iletişim ve kültür politikalarının bir ticaret politikasına dönüşmesine rağmen kontrollü bir internet deneyiminin nasıl ve hangi koşullarda harekete geçirebileceğini görünür kılmaktadır. Bununla birlikte, çalışma hiç

değilse Avrupa'da önemli bir kültür içeriği tüketicisi olmasının yanı sıra görece olarak geniş kapsamlı bir medya endüstrisine sahip olan Türkiye deneyimine ise, tartışma boyunca getirilen özel vurgular dışında yer verememiştir. Türkiye deneyiminin çalışma içerisinde iki önemli gerekçe ile bütüncül olarak bir değerlendirmeye alınmadığı belirtilmelidir. Gerçekten de, 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un 29. Maddesinde platform düzenlemeleri için Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu ile bir bakıma işbirliği önermesine rağmen söz konusu işbirliğinin sınırlarının belirgin olmaması ilk nedeni oluşturmaktadır. Diğer yandan, Türkiye'de siyasanın platformların üzerinde yükseldiği internet ekosistemi söz konusu olduğunda teknoloji ve toplumsal diyalektikçe yer vermemesi bir yana bizatihi algoritmalar, platform mimarisi, yapay zekânın kullanılması öncelikli olmak üzere bir teknoloji perspektifi içerisinde bakmadığı belirtilmelidir (Resmi Gazete, 2011:1). Platformların yükselişi ile birlikte kamu yönetişimi adına yeni bir değer dizisi değişimi sözü edildiği üzere, internet ekosisteminin yükselişi öncesi ve internet ekosistemi ile birlikte egemen siyasa adına süre giden bir eğilimi vurgulayan Terry Flew'in (2021:124) düşüncesini bu doğrultuda yeniden ziyaret etmek anlamlı olacaktır. Ancak, internet ekosisteminin gelişmesi ile egemen siyasanın yenilikçi bir politika arayışından daha çok çelişkili bir süreklilik içerisinde yaklaşımlarını geliştirdikleri belirtilmelidir. Bu doğrultuda, henüz internet ekosisteminin yükselişinin öncesinde egemen siyasanın belirginleşen iletişim ve medyaya dair siyasasının, internet ekosistemi ve önemli bir bileşeni olarak platformların yükselişi ile birlikte ikili bir doğaya sahip olduğu görülmektedir. O denli ki; bir yandan siyasa tercihlerinin yeni bağlamlarda bir bakıma süre gitmesi söz konusu karakteristiğinin ilk kesitini oluşturmaktadır. Ancak hemen öte yandan özellikle platformların yükselişi ile birlikte bir dizi güçlü kırılmanın siyasa tercihlerini de kökten sarsması ile sonuçlandığını söylemek hiç değilse şaşırtıcı olmayacaktır. O denli ki; platformların internet ekosistemi üzerindeki yükselişinin, aslında kamu yönetişimi karşısında yeni siyasa ihtiyacına yol açtığı söylenmelidir. Algoritmaların yaygın kullanımı üzerinden, kültür içeriklerinin bir görünürlük oyunu içerisine hapsedilmesi, yapay zekâ destekli platform mimarilerinin içerikler üzerinde yeni gözetim ve kontrol araçlarını bir baskı aracı olarak kullanması; kamu yönetiminin kapitalizmin yaratıcı ekonomiler döneminde yeni bir değerler dizisi değişimi ile neden tanışması gerektiğine dair yaygın bilinen gerekçeleri oluşturmaktadır. Ancak, alan yazın içerisinde sınırlı olarak yer almış olmasıyla birlikte, kamu yönetiminin değişimine dair bir diğer güçlü gerekçeyi tam da platform mimarileri içerisinde insan emeğinin yanı sıra bilgisayar destekli insan dışı teknolojilerin birlikteliğinde kurulan

bir yaptırımının olmaması hatta aynı Sözleşme içerisinde Madde-14 (f) bendinde kurulması amaçlanan Uluslararası Kültürel Çeşitlilik Fonu'nun nasıl bir gelişim izlediğinin belirlenememesi önemli bir açık olarak değerlendirilmelidir.

“hibrit” örgütlenmelerin gittikçe doğal karşılanan ölçülerde güçlenmesi oluşturmaktadır. Bununla birlikte kamu yönetişimi adına yeni değerler dizisi ve söz konusu değişime dair ayrıntılı bir tartışmanın öncesinde kültür içeriklerinin platformlaştırılması karşısında egemen siyasanın eğilimini görünür kılmaya dair bir tartışmanın yapılmasının anlamlı olduğu söylenmelidir. Olabildiğince geniş bir perspektif gözetilerek değerlendirildiğinde, bir yandan platformların üzerinde yükseldiği internet ekosisteminin merkezlessiz, içerisinde yer aldıkları pazar koşulları doğrultusunda devletlerin geleneksel düzenleme yöntemlerinin ve düzenleyici otoritelerinin yaklaşımları ile uyumlu olmayan yeni siyasa gündemlerinin birbiri ardına eklediği söylenmelidir. O denli ki, platformlar eliyle yaygın olarak kullanılan yapay zekâ, makine öğrenmesi, derin öğrenme ve algoritmalar gibi insan ve insan dışı etkileşim örüntülerinin gittikçe doğal karşılanan ölçülerde hibrit çalışma ortamlarını oluşturması, tavsiye sistemleri aracılığı ile kullanıcı deneyimlerini biçimlendirmesi ve yeni gözetim örüntülerine yol açması yeni gündemin satır aralarını oluşturmaktadır. Öte yandan, internet ekosistemi içerisinde telif hakları, ifade ve düşünce hürriyeti ve iletişim akışının çoğulcu ve çok sesli bir iletişim düzeni önünde oluşturduğu yeni gündemin egemen siyasa cephesinde ise yeni bir değerler dizisi ile tanışması adına önemli bir kesit sunmaktadır. Ancak, platformların egemen siyasa üzerindeki etkisini tek başına yeni enformasyon ve iletişim teknolojilerinin kullanımı ve internet ekosistemi üzerindeki yeni gözetim – denetim örüntülerini üzerinden okumak ancak sınırlı bir tartışma olanağı vermektedir. Robert Gorwa, Gregorz Lechowsski ve Daniel Schneib’in (2024:9) değerlendirdiği üzere platformların egemen siyasa üzerindeki etkileme gücünü tam da Avrupa Birliği Dijital Hizmetler Yasası ve Dijital Pazar Yasası’nın yürürlüğe girmesi sürecinde uyguladıkları “lobi faaliyetleri” üzerinden örneklendirebilmek mümkündür. Platformların, Avrupa Parlamentosu üzerindeki finans baskısının yanı sıra medya eliyle kamuoyunun düşüncelerinin şekillendirilmesi, Avrupa Parlamentosu içerisindeki gruplarla birlikte koalisyon oluşturulması ve yanı sıra Avrupa Parlamentosu içerisinde yer alan muhalif görüşlerle koalisyon kurulması ile genişleyen lobi faaliyetlerinin sonucunda siyasanın henüz hazırlanma döneminden itibaren önemli bir baskının kurulduğu görülmektedir. Avrupa Hizmetler Yasası’nın amaçlandığı hedefler doğrultusunda oluşturulamamasının yanı sıra Gorwa, Lechowski ve Schenib’in belirlediği üzere (2024:17) Avrupa Birliği milli gelirinde 85 milyar Euro ve tüketici refahında ise 101 milyar Euro düzeyinde önemli bir kayba yol açtığı değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, yeni bir ekosistem içerisinde yükselen platformlara dair egemen siyasanın, ya da siyasa sürecini etkileyebilme potansiyelini elinde bulunduran toplumsal güç ve iktidar odaklarının olarak da okunabileceği üzere, henüz hiç değilse kendi içerisinde bütüncül ve tutarlı bir siyasa kavrayışını geliştirmenin uzağında olduğu belirtilmelidir. Çalışma içerisinde egemen siyasanın tam

da bu doğrultuda görünür kıldığı ikili doğası karşısında, Stuart Davis’in (2023:1150-1155) işaret ettiği üzere, platformların yasal yükümlülüklerden kaçınma stratejileri diyalektikliğine yeniden değer biçilmesinin önemli olduğu bu çalışmanın yazarı tarafından öne sürülmektedir. Gerçekten de bir cephesinde neo liberal politikaların hegemonyası altında ülkelerin teknoloji politikalarının piyasa yanlısı bir eğilimi izlemesi ve karşı cephesinde ise platformların düzenleme örüntülerinden kaçınabilme adına bir dizi güçlü strateji geliştirmesi son kertesinde düzenlemelerin nerede ise yürürlüğe girmeden sona ermesine ya da ölü doğmasına yol açmaktadır.

Kurulduğu ilk yıllarında görsel-işitsel bir kültürel uzamı oluşturma yönündeki politikalarının, önce “tek pazarın” kurulması ve internet ekosisteminin gelişmesi ile birlikte bu kez “dijital tek pazarın” oluşturulması yönündeki siyasa tercihleri ile yer değiştiren AB teknoloji ve toplumsal dönüşüm tercihlerinin söz konusu siyasa yetersizliği adına bir dizi örneği sunduğu belirtilebilir. Avrupa Birliği teknoloji politikalarının hiç değilse kendi içerisinde bütüncül ve tutarlı bir siyasa eğilimi izlemekten daha çok, alan yazın içerisinde sıklıkla “Batının başarısızlığı” olarak değerlendirildiği (Krarup ve Hurst, 2023:3-4) üzere, AB politikalarının ancak kısa dönemli ve ancak proje temelli bir siyasa eğilimini meydana getirdiği söylenmelidir. Siyasa eğiliminin platformların küresel ölçekteki sahiplik ve kontrol ilişkileri dikkate alındığında ise bütüncül bir kültür politikasını izleyemeyeceği ise daha da bir açık olarak öne çıkmaktadır. Ancak egemen siyasanın politika tercihlerinin, neo liberal politikaların etki alanı içerisinde piyasa aktörlerinin tercihlerinden etkilenmesi, ya da Avrupa Birliği siyasa gündemi söz konusu olduğunda tek pazarın kurulması, olduğu kadar küresel platformların siyasa süreci üzerindeki etki alanı ya da düzenleyici politikalarından kaçınma stratejilerinin gücü olduğu görülmektedir. Platformların merkezlessiz bir ekosistem içerisinde izlediği egemen siyasadan kaçınma stratejileri, alan yazın içerisinde Batı’nın başarısızlığı olarak değerlendirilmiş olsa da, söz konusu “kötücül problemin” tek başına Batılı ülkeler ile sınırlı olmadığını belirtmek anlamlı olacaktır. Gerçekten de, platformların kültürel akış içerisindeki hegemonyasının yalnızca Avrupa ve gelişmiş ekonomiler içerisinde değil aksine, Çin Halk Cumhuriyeti ile yakın otoriter siyasa eğilimi izleyen Rusya Federasyonu, İran, Suudi Arabistan, Venezuela ve Küba gibi (Flew, 2021:192) ülkelerde de önemli bir sorun olarak öne çıktığı görülmektedir. Ancak, otoriter ülkeler deneyiminde ağırlıklı olarak platformların kapatılmasına dair kararının iki önemli ekseninde oldukça yetersiz kaldığı hem de ülkeler arasında yeni çatışma alanlarını oluşturma potansiyeline sahip olduğu görülmektedir. İnternet kullanıcılarının, otoriter ülke deneyimleri altında dahi olsa, söz konusu platformların kullanımına devam edebilmek için internetin “arka bahçelerini” yaygın olarak kullanması oldukça yaygın bir örneği oluşturmaktadır. Ülkeler arasındaki rekabete dair bir dizi örneğin verilebilmesi tam da bu doğrultuda mümkündür. ABD ve Çin Halk Cumhuriyeti’nin ticaret savaşları döneminde

ülkelerin rakip devletin ev sahipliğindeki platformları, karşılıklı olarak kapatması bu doğrultuda anlamlı bir örnek olarak öne çıkmaktadır. Ticaret savaşları ve COVID 19 küresel salgın dönemi boyunca Çin Halk Cumhuriyeti'nin Google, Facebook ve Amazon isimli platformları kapatması karşısında Trump Hükümeti'nin de "WeChat" platformunu kullanıma kapatması, küresel internet toplumunun oluşmasından daha çok internet kullanımının rakip ülkeler arasında parçalanması süreci olarak okunması olasıdır (Flew, 2021:195). Buna ilişkin bir diğer örnek ise, Putin Hükümeti'nin kararının ardından Rusya Federasyonu'nda da LinkedIn platformunun kapatılması üzerinden verilebilir. Otoriter ülkelerin baskıcı tavırlarının bir kurallaştırma politikası olarak okunabilmesi mümkün değildir. Aksine; Terry Flew'in (2021:198) belirlediği gibi, otoriter ülkelerin makro yapısal koşulları içerisinde olduğu gibi, sivil toplum kuruluşlarının platform politikasında da nerede ise yok sayıldığı gözlenmektedir. Hatta Çin Halk Cumhuriyeti'nin toplumun sivil bileşenlerine siyasa sürecinde yer verilmemesi bir yana, platformlar eliyle yurttaşları için yeni bir denetim stratejisini harekete geçirmek üzerinden de eleştirilmektedir. Bu doğrultuda, Google'ın karşısında Baidu, Amazon'un karşısında Ali Baba ya da YouTube karşısında BytDance öncelikli olmak üzere, Amerika Birleşik Devletleri merkezli platformların nerede ise kopyalarını ürettiği ancak sahip olduğu platformların işlevlerini genişleterek yurttaşları üzerinde yeni bir gözetim aracı olarak kullandığı üzerinden geniş bir eleştiri almaktadır (Flew, 2021:186). Küresel akışım platformlarının oldukça önemli bir bölümüne ev sahipliği yapan ve kurulduğu ilk yıllarından itibaren ticarileşme politikalarını, göreceli olarak ülkenin küresel gücü olarak anlamlandıran Amerika Birleşik Devletleri'nin ise ev sahipliği yaptığı platformlara üstü örtülü bir destek sunduğu görülmektedir. O denli ki, platformların gittikçe genişleyen ve Facebook'un kendi ekosistemi içerisindeki kullanıcıların kişisel verilerini seçmenlerin düşüncelerini etkileyebilme adına siyasetçilerin kullanımına açtığı "Cambridge Analytica" veri skandalında görüldüğü (The Guardian, 2018:3) üzere, kamu çıkarının açıkça ihlal edildiği kötücül örneklerde dahi Amerika Birleşik Devletleri'nin ticari sınırların açıklanması kapsamında değerlendirdiği görülmektedir. Bununla birlikte, Amerika Birleşik Devletleri Temsilciler Meclisi'nin ancak 2020 yılında dijital platformlara dair tekel karşıtı raporunda yer verdiği üzere "bir zamanlar cılız şirketler, statükoya meydan okuyan güçsüz girişimler en sonunda petrol çağı ve demiryolu dönemindeki baronlar kadar güçlü tekeller haline geldi" (US House of Representatives, 2020:5) ifadesi bu bağlamda önem taşımaya rağmen henüz kamu çıkarı ve kamusal yarar kavramlarına yer vermediği görülmektedir. Ancak, Amerika Birleşik Devletleri'nin otoriter devletlerin platformları söz konusu otorite uygulamalarının bir bileşeni olarak değerlendirmesinin aksine yasal düzenlemeleri boyunca söz konusu girişimler için "güvenli liman" (Poell, Nieborg ve Duffy, 2022:82) sunduğu görülür. O denli ki, ABD'nin 1996 yılındaki "Communication Deceny Act" Yasasında,

230. Maddede, olabildiğince açık olarak gözlemlendiği üzere Amerika Birleşik Devletleri'nin ticari çıkarlar karşısında kamu yararı kavramından nasıl da vazgeçebildiğine dair güçlü bir kanıt sunmaktadır. Bu doğrultuda; internet servis sağlayıcılarına tıpkı platformlar, telefon şirketleri ve internet servis sağlayıcılarında olduğu gibi üçüncü taraflar eliyle yüklenen içeriklerden sorumlu tutulmama hakkının verilmesi, gerçekte, ticari çıkarlar karşısında zayıf hatta nerede ise yok sayılan bir kamu yararı ilkesinin gözetildiğini gösteren önemli bir uğrak olarak ele alınmaktadır.

Otoriter ülke deneyimlerinin karşı cephesinde yer alan ve bu kez toplumun geniş kesimlerinin internet ile ilişkilene örneğini baskıcı olarak değil ancak uzlaşmaya dayanan bir kurallar içerisinde etik kullanımını amaçlayan örneğin Avrupa Birliği egemen politikasında ise piyasa aktörlerinin platform politikasından kaçınma stratejilerini geliştirdiği bir ilişkinin egemenliğinden söz edilmesi anlamlı olacaktır. Önceki alt kısımlar içerisinde olabildiğince geniş bir perspektif içerisinde ele alındığı üzere Avrupa Birliği politikası tam da sözü edilen siyasa ve platform diyalektiğine dair anlamlı bir örnek olarak öne çıkmaktadır. Bu doğrultuda, Avrupa Birliği'nin piyasa bileşenlerini kontrol altında bulundurmaya amaçlayan bununla birlikte geleceğe dair öngörüsü olmayan, "ex-post" (Nicoli ve Iosifidis, 2023:33), Rekabet Yasası'nın devam etmesine rağmen Avrupa Birliği'nin iki önemli yasası tam da AB özelinde egemen siyasa ve platformlar arasındaki diyalektiğini görünür kılmaktadır. Avrupa Birliği'nin dijital geleceğine dair, "ex-ante", harekete geçirmeye amaçlayan 2020 yılındaki iki önemli yasa, Dijital Servisler Yasası (EU, 2022:1) ile Dijital Pazar Yasası (EU, 2020:1), küresel internet ekosistemi üzerinde bir eşik bekçisi tutumu alan platformlara karşı önemli bir açılım getirmektedir. Ancak söz konusu iki düzenleme öncesinde, küresel platformların Avrupa Birliği internet ekosistemi üzerinde nasıl da kural bozucu aktörler olarak yer edindiğine dair bir tartışmanın yapılması en azından derinlemesine gerçekleşecek bir tartışma öncesinde anlamlı olacaktır.

Neo liberal siyasanın hegemonyası altındaki düzenlemelerin, gerçekte, sermaye bileşenlerine nasıl da geniş bir yer tanıdığına dair aşağıdaki örneklerin anlamlı bir çerçeve sunabileceği, bu çalışmanın yazarı tarafından, öne sürülmektedir. O denli ki, AB'nin tüketicinin korunması, insan hakları, etik, nefret söylemi, demokratik bir iletişim akışının sağlanabilmesi olarak değerlendirilebilecek olan söylem dağarcığına rağmen, platformların etki gücünün söz konusu söylemleri nasıl da etkisiz hale getirdiği söylenmelidir. Örneğin Netflix'in Avrupa ülkelerinde getirilen ek vergi karşısında sözü edilen vergi düzenlemelerinden kaçınma adına elde ettiği geliri vergi cenneti ülkelere yönlendirmesi (Davis, 2023:1153) ya da Apple'ın, İrlanda'ya yatırım vaadi karşısında 13 milyar EURO düzeyindeki vergi indirimi bu doğrultuda dikkat çeken yalnızca iki örneği oluşturmaktadır. Öte yandan, bu çalışmanın tam da yazıldığı dönem içerisinde, Avrupa Birliği'nin önemli bir

yasal düzenlemesinin haber söylemlerinde yer aldığı üzere “çöktüğü” (Euronews, 2024:1) görülmektedir. Birlik üyesi ülkelerde dijital platform çalışanlarının yasal statüye alınarak serbest çalışan yerine platform çalışanı, ya da alternatif bir perspektif gözetilerek söylendiğinde preker emeğin yasal statü ekseninde temel haklara sahip olmasına yönelik yasa taslağının Brüksel’de Avrupa üyesi ülkelerin büyükelçilerinin katılım sağladığı toplantılarda söz konusu yasa taslağının reddedilmesi dikkat çekmektedir. Platform çalışanlarının serbest çalışan gibi belirsiz bir düzenleme yerine platform çalışanı olarak değerlendirilmesini sağlayacak değişimin emek için bir dizi sosyal ve refah hakkını getirebileceği ve sermaye cephesine karşı görece olsa da koruma sağlayabileceği düşünülebilirken, yasa taslağının yok edilmesinin platformların art alanında yer alan sermaye bileşenlerini güçlendirdiği açıktır. Platformların, Avrupa Birliği siyasasını yukarıda da belirtildiği üzere geniş ölçüde etkileme potansiyeli dikkate alındığında, Birlik politikalarının sermaye bileşenlerinin etkisi karşısında kamu çıkarını ve demokratik iletişim akışını gerçekleştirebilme adına sınırlı bir güce sahip olduğu düşünülebilir. Bununla birlikte, Avrupa Birliği medya siyasasının hiç değilse 2018 yılındaki Görsel İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesindeki genişleme dönemi ve ardından birbirine oldukça yakın tarihli olarak yürürlüğe giren Dijital Pazar Yasası ile Dijital Hizmetler Yasası üzerinden platformlar karşısında sürdürülebilir bir siyasa eğilimine sahip olduğu belirtilmelidir. Böylesi bir kesit içerisinden bakıldığında Avrupa Birliği’nin 10 Mart 2010 yılından itibaren yürürlükte olan Görsel İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesinde, 14 Kasım 2018 tarihinde gerçekleştirdiği yeni düzenleme ve kararlarının ilk kez platformlara siyasa odağında yer vermesi ile önemli bir uğrağı oluşturduğu görülmektedir (EU,2018:5). Bu doğrultuda, Yönergenin kültürel çeşitlilik, medya endüstrisinde çoğulculuk, medyada nefret söyleminin engellenmesi, tüketicilerin korunması, reklam düzenlemesi, medyada tekelleşmenin engellenmesi, çocuk ve engelli bireylerin haklarının korunması adına önemli uzlaşa oluşturmuş unsurların korunması ile birlikte, platformlara dair önemli bir düzenlemenin gerçekleştirildiği görülmektedir. Medya söylemlerinde her ne kadar Netflix Düzenlemesi olarak yer edinmiş olsa da, Disney Plus, Amazon, HBO gibi küresel akış platformlarının tamamını içeren yeni düzenlemenin, üye devletlere ülkelerindeki platform düzenlemesine dair anlamlı bir sorumluluk verildiği görülmektedir. Yönergenin 13. Maddesi 1. Bendinde yer aldığı üzere, üye devletlerin medya endüstrisindeki yasal düzenlemeleri ile uyumlu olması koşuluyla talebe bağlı görsel-işitsel içerik sağlayıcılarının kataloglarında Avrupa eserlerine en az %30 yer verilmesini sağlamak ve platform ekosistemi içerisinde Avrupa eserlerinin görünürlüğünü arttırmak yeni bir siyasa gündemini oluşturmaktadır. Ancak böylesi bir kesit içerisinden bakıldığında, Avrupa eserlerinin yalnızca Birlik üyesi ülkelerde üretilen kültürel içeriklerle sınırlı olmadığı, aksine, Türkiye gibi Sınırsız Televizyon Direktifi tarafı olan ülkelerdeki

kültürel içerikleri de işaret ettiği belirtilmelidir. Bununla birlikte, söz konusu Direktifin tam da ilgili düzenlemeyi gerçekleştirirken platformlara dair oldukça temel bir unsur dikkate almadığı söylenmelidir. O denli ki, Avrupa eseri olarak tanımlanan kültür içeriklerinin platform ekosistemi içerisinde yer edinmesinin ve bu doğrultuda kota ayrılmasının, gerçekte, platformların kültür içeriklerinin görünür kılınmasına dair oldukça temel yaklaşımlarını dikkate almadığı öne sünülmelidir. O denli ki, kültür içeriklerinin görünür kılınması bağlamında platformların belirgin bir müdahale gücüne sahip olduğu görülmektedir. Kültür içeriklerinin öne çıkartılmasında algoritma ve sınıflandırma işleyişi olduğu kadar, kullanıcılar cephesinde ise yeni bir gözetim ve kontrol örüntüsünü oluşturan, platformlar eliyle yaygın olarak kullanılan, “tavsiye” sistemlerinin etkisi karşısında platform mimarisini, algoritmaların oluşturulmasını ve sınıflandırma sistemlerini dikkate almayan bir kota düzenlemesinin ne derece etkili olabileceği ise tartışmaya açıktır.

Küresel platformların genişleyen etki alanına karşın, Avrupa Birliği siyasasında da görüldüğü üzere, yasal düzenlemelerin geciktirilmesi ya da son kertesinde sermaye bileşenlerinin ayrıcalık edinmesi ile sonuçlanması Avrupa Birliği’nde platformlara dair politikaların da, yukarıda olabildiğince geniş bir perspektif içerisinden değerlendirildiği üzere, etkisiz kalan girişimler olarak değerlendirilmesi gereken kesitler açmaktadır. Bununla birlikte, Avrupa Birliği’nin yakın dönemli her iki politikasının da gerçekte hazırlık ve yürürlüğe giriş tarihlerinin görece olarak geniş bir zaman aralığında hazırlandığı söylenmelidir. Örneğin, Digital Pazar Yasası’nın ön hazırlıkları 2020 yılı içerisinde hazırlanmış ve teklif edilmişken, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi tarafından ancak 14 Eylül 2022’de yürürlüğe girmiştir (EU, 2020b:1). Ancak söz konusu Yasa’nın yaptırımlarının Mart 2024 tarihinden itibaren uygulanmaya başladığı dikkate alındığında sözü edilen geniş zaman aralığı daha da bir görünür olmaktadır. Avrupa Birliği’nin eş zamanlı olarak hazırlıklarına başladığı Dijital Hizmetler Yasası’nın ise yine, önceki yasal düzenleme süreci eş zamanlı olarak başlayarak 19 Ekim 2022 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Avrupa Birliği’nin birbirine yakın dönemlerde platformları odağına alarak gerçekleştirdiği düzenlemelerin önemli bir diğer boyutunu ise, Avrupa Birliği’nin ilerleyen dönemlerinde yer vereceği Yapay Zekâ Yasası öncelikle olmak üzere teknoloji siyasası için önemli bir art alan oluşturması olmuştur. Bununla birlikte, Dijital Hizmetler Yasası’nın önceki düzenleme eğiliminden farklı olarak küresel ölçekteki platformları “çok geniş kapsamlı online platformlar” ile “çok geniş kapsamlı online araştırma motorları” olmak üzere iki geniş şemsiye kavram altında değerlendirmesinin o güne değin birbirinden farklı değerlendirme ölçütlerini sadeleştirerek, platform mimarisine göre değilse de, işlevlerini dikkate alarak gerçekleştirildiği için önem taşımaktadır. Ancak daha da önemli olarak Avrupa Birliği teknoloji politikaları için geniş bir hareket alanı kazanmış olmasıdır. Bununla

birlikte, Nicoli ve Iosifidis (2023:33), Avrupa Birliği'nin her iki yasal düzenleme gerçekleştirilmiş olmakla birlikte henüz kamu çıkarı ve kamu yararı ilkelerini gözetemediğini, aksine, ekonomik ve siyasal çıkarların söz konusu yasal düzenlemelerin önceliği haline getirildiğini belirtmektedir. Ancak, küresel platformların siyasal, ekonomik, toplumsal ve kültürel kesitler içerisinde gittikçe genişleyen yer edinmesi karşısında hiç değilse temel düzeydeki yasal düzenlemelerin kamu yararının gözetilebileceği bağlamları oluşturduğu belirtilmelidir.

Dijital Hizmetler Yasası'nda, Madde 15'de yer verildiği üzere, bir denetim ve şeffaflık ilkesinin yer almasının, ifade ve düşünce özgürlüğü ile dijital demokrasiye yer verilmesinin ve 42. Madde içerisinde düzenlendiği üzere bir içerik düzenlemesine tabii tutulmalarının anlamlı olduğu, bu çalışmanın yazarı tarafından, ileri sürülmektedir. Öte yandan, sözü edilen Yasa'nın 40. Maddesinde platformların elinde yoğunlaşan verilerin, dijital hizmet koordinatörleri olarak işaret edilen, kamu otoriteleri ile paylaşımının yalnızca ticari çıkarları bağlamında dikkate alınan verilere dair kamusal bir sorumluluk yüklenmesinin de kültürel çoğulculuk ve kişisel verilerin korunması adına anlamlı bir tartışma bağlamı kurduğu açıktır. Avrupa Birliği'nin neo liberal siyasanın hegemonyası altında ticari çıkarların korunmasını odağına almış olmakla birlikte, birbirine yakın dönemli söz konusu iki düzenlemenin hiç değilse kamu otoriteleri için de önemli bir siyasa yaklaşımı sunduğu görülmektedir. Yasal düzenlemelerin, güçlü bir eleştiri alabileceği önemli bir unsurunun ise, teknoloji ve toplumsal refah, kamu yararı ilkeleri arasındaki diyalektiği ikincil kılmasına dair eğilimi içerisinde gelişmektedir.

Sonuç

İnternet ekosisteminin demokratik bir iletişim akışı ile çoğulcu bir kültür politikasına, yeniden ancak bu kez yeni bir perspektifle değer biçilebileceğine dair oldukça temel bir sorunun, hiç değilse, sermaye bileşenlerinin ve medya endüstrisinin yeni "oyun kurucularının" tahakkümünde egemen siyasanın nasıl yeni baştan inşa edilebileceğine dair bir tartışmanın filizlendiği görülmektedir. O denli ki, çalışmanın henüz giriş bölümünden itibaren ele alındığı üzere teknolojinin bizatihi kendisinin olmasa dahi kullanım örüntülerinin ortaya çıkarttığı "kötücül" sorunların ancak yeni bir perspektifi bu doğrultuda da kamu yönetimi için yeni bir değerler dizisi değişimini gündemine alması gerektiği oldukça açıktır. Gerçekten de, çalışmanın tam da bu satırlarının yazıldığı günlerde, 19 Temmuz 2024, küresel ölçekteki önemli bir gelişme sermayenin baskısından uzak yeni bir teknoloji siyasasına nasıl da ihtiyaç duyulduğuna işaret eden anlamlı bir örneği oluşturmaktadır. Küresel ölçekte deneyimlenen uzun süreli "internet çökmesi" (Reuters, 2024:1) ve internet dolayımı ile gerçekleşmek zorunda olan finans hizmetleri, havayolları ve sağlık hizmetlerinin, medyanın söylem repertuarından ödünç alındığında, "felce uğraması" neo

liberal hegemonyanın, piyasa aktörleri yanındaki siyasa eğilimini küresel ölçekte nasıl dönüştürülmesi gerektiği adına özel bir uğraşı oluşturmaktadır. 19 Temmuz 2024 küresel internet felcinin, görünürdeki nedeninin Microsoft şirketi eliyle bir yazılım güncellemesi hatasından kaynaklandığı işaret edilmiş olsa da, en azından, piyasa aktörlerinin küresel bir kötücül probleme yol açtığı olarak da anlamlandırılmalıdır. Sermaye güçlerinin bu kez teknoloji eliyle egemen siyasa içerisinde yeni bir oyun kurucu olarak edindiği yer dikkate alındığında süregiden politika tercihlerinin yetersiz kaldığı söylenmelidir. Bu doğrultuda; küresel egemenliğin piyasa koşulları içerisinde gelişebileceğini düşünen yaklaşımların kamu çıkarı ve kamusal yarar kavrayışından keskin bir biçimde uzaklaştığı görülmektedir. Sürecin ardında bıraktığı yıkımın ise nasıl tazmin edilebileceği henüz muğlaktır. Egemen siyasanın diğer tercihlerinin ise kendi içerisinde çelişkili ve hatta bizatihi kendisini yok eden bir kesit açtığı tam da bu açıdan belirtilmelidir. Örneğin, internet ekosistemini otoriter devlet deneyimlerinin bir bileşeni haline getiren baskıcı politikaların bu kez sözü edilen devlet deneyimlerinin demokrasi ve insan hakları ile keskin bir kavga içerisinde ancak yetersiz kalan politikalarının işlevsel olamayacağı açıktır. Öte yandan, Avrupa Birliği siyasasında görüldüğü üzere neo liberal politikaların hegemonyasında teknolojiyi, teknolojinin ihtiyaç duyduğu politikalar üzerinden değil ancak yeni bir görelî kontrol yapısı üzerinden ele alan siyasa eğilimlerinin de son kertesinde sermaye bileşenlerinin etkisi altında daha fazla etkili olamayacağı söylenmek zorundadır. Bütün bu unsurlar dikkate alındığında, gerek kültürel içeriklerin dolayım aktörü olarak platformların ve internet siyasasının ve kültür politikalarının yeni baştan ancak bu kez yeni bir teknoloji perspektifi içerisinde ele alınmasının anlamlı olduğu, hiç değilse bu çalışmanın yazarı tarafından, öne sürülmektedir. Bu çalışmanın ise, teknoloji politikalarında yeni bir kamu yönetimi perspektifini birbiri ile yakından ilişkili üç kesit içerisinde bakarak geliştirdiği belirtilmelidir. Gerçekten de, ilk kesit bizatihi teknoloji politikalarında yeni bir değer zincirinin oluşturulması ancak bu kez toplumun geniş katılımını gözetirken, bugüne değin egemen siyasa içerisinde ihmal edilen, yakınsak teknoloji politikalarına dönülmesi oluşturmaktadır. Platformların, son kertesinde, yapay zekâ, makine öğrenmesi, derin öğrenme ve algoritmaların kullanılması üzerinden yeni gözetim ve kontrol araçlarını oluştururken, küresel platformlara serbest piyasa koşulları içerisinde etkisiz kalacağı öngörülebilir kota düzenlemesi getirilmesinden daha çok platformların üzerinde temellendiği yeni bir teknoloji perspektifine ihtiyaç duyulduğu söylenmelidir.

Çalışmanın ikinci önerisini ise, egemen siyasa eliyle toplumun geniş kesimlerine eleştirel bir teknoloji kullanımı yeterliliği kazandırılması ve bu doğrultuda teknoloji kullanım pratikleri ile kişisel verilerin bizatihi kullanıcılar eliyle korunabilmesine dair yeni ancak toplumun geniş kesimlerine doğru genişleyen eğitim olanaklarının açılması oluşturmaktadır. Platformlara

karşı sözü edilen yaygın eğitim modellerinin platformların kontrol altına alınmasında tek başına etkili olamasa dahi önemli bir direniş sağlayacağı tam da bu doğrultuda belirtilmelidir. Çalışmanın bu doğrultudaki ikinci önerisini, sivil toplum bileşenlerinin tek başına ülkelerin ulusal sınırları içerisinde değil ancak küresel ölçekte yeni bir olduğunun en azından hatırlatılması oluşturmaktadır. Karşılıklı diyalog ve ortak siyasa geliştirilmesi adına ortak bir görevdeşlik oluşturarak sermaye bileşenlerinin denetimindeki bir internet ekosistemi ve etkilerine maruz kalmanın toplumların geniş kesimleri için tek seçeneği oluşturmadığı, aksine, toplumun geniş kesimlerinin alternatif olanaklara sahip olduğunu görünebilir kılmanın önemli olduğu bu doğrultuda düşünülebilir. Çalışmanın bir diğer önerisini ise; platform sahiplerinin tıpkı kapitalizmin erken dönemlerinde olduğu üzere yeni “baronlar” olarak konumlanırken kamu yönetişimi adına ulusal sınırların ötesinde yeni diyaloglara ihtiyaç duyulduğu bu doğrultuda da ulusal sınırların ötesinde küresel ölçekte kamu yönetim platformlarının kurulması oluşturmaktadır. Siyasa tercihlerinin, siyasaları inşa edenlerin günlük tercihleri yerine uzun dönemli ittifakların kurulması ve geliştirilmesinin tam da merkeziz güçler karşısında yeni alternatifleri oluşturabileceği açıktır. Platform güçlerinin demokrasiler üzerindeki tehditlerine karşı yeni ancak kendi içerisinde tutarlı alternatiflerin geliştirilmesi için yeni adımların atılması ise kaçınılmazdır.

Kaynakça

- Albornoz, A. Luis, Levia, M. Trinidad Garcia (2019). “Audiovisual Diversity in the Digital Era: Trends and Prospects”. **Audiovisual Industries and Diversity: Economics and Policies in The Digital Era** içinde. Der: Luis A. Albornoz ve M. Trinidad Garcia Levia. New York and London: Routledge. 185-201.
- Chalaby, Jean K (2023). “The Streaming Industry and The Platform Economy: An Analysis”. **Media, Culture & Society**. 1-20.
- Cotter, Kelley (2019). “Playing the Visibility Game: How Digital Influencers and Algorithms Negotiate Influence on Instagram”. **New Media & Society**. Vol: **21(4)**. 895-913.
- Couldry, Nick ve Mejias, A. Ulises (2022). **Bağlantının Bedelleri: Büyük Veri Çağında Veri Sömürgeciliği Tartışmalarına Bir Giriş**. Çev: Gamze Boztepe. İstanbul: Nota Bene Yayınları.
- Crowley, Kate ve Head, W. Brian (2017). “The Enduring Challenge of Wicked Problems: Revisiting Rittel and Weber”. **Political Science**. Vol: **50**. 539-547.
- Davis, Stuart (2023). “What is Netflix Imperialism? Interrogating The Monopoly Aspirations of The World’s Largest Television Network”. **Information, Communication & Society**. Vol: **26(6)**. 1143-1158.
- EU (2018). **Audiovisual Media Service Directive**. <http://www.eur-lex.europa.eu>. Erişim Tarihi: 17.07.2024.
- EU (2020). Digital Markets Act. <https://commission.europa.ec>. Erişim Tarihi: 16.07.2024.
- EU (2022). Single Market for Digital Services and Amending Directive. <http://www.eur-lex.europa.eu>. Erişim Tarihi: 17.07.2024.
- Euro News (2024). “AB’de Dijital Platform Üzerinden Serbest Çalışanlara Yasal Statü Verilmesi Anlaşması Çöktü”. <http://www.euronews.com>. Erişim Tarihi: 15.07.2024.
- Flew, Terry (2021). **Platform Regulation**. Chambridge: Polity Publications.
- Foucault, Michael (2002). “Governmentality”. **Power: Essential Works of Foucault 1954-1984**. İçinde. Vol: 3. Ed: J. D. Faubin. London: Penguin Books.
- Gillespie, Tarleton (2018). **Custodians of The Internet: Platforms, Content Moderation and The Hidden Decisions That Shape Social Media**. New Haven and London: Yale University Press.
- Gorwa, Robert; Lechowski, Gregorz ve Schneib, Daniel (2024). “Platform Lobbying: Policy Influence Strategies and The EU’s Digital Services Act”. **Internet Policy Review: Journal of Internet Regulation**. Vol: **13(2)**. 1-26.
- Harari, Yuval Noah (2024). **Neksus: Taş Devri’nden Yapay Zekâya Bilgi Ağlarının Kısa Tarihi**. Çev: Çiğdem Şentüğ. İstanbul: Kolektif Kitap.
- Hylland, Ole Marius (2022). “Digital Cultural Policy, The Story of a Slow and Reluctant Revolution”. **International Journal of Cultural Policy**. Vol: **28(7)**. 813-828.
- Johnson, Simon ve Acemoğlu, Daron (2023). **İktidar ve Teknoloji: Bin Yıllık Mücadele**. İstanbul: Doğan Kitap.
- Juran (2024). “Pareto Principle (80&20 Rule) & Pareto Analysis Guide”. <http://www.juran.com>. Erişim Tarihi: 16.05.2024.
- Krarp, Troels ve Hurst, Maja (2023). “European Artificial Intelligence Policy as Digital Single Market Making”. **Big Data & Society**. January – June. 1-14.
- Napoli, M. Philip (2019). “Re-Evaluating The Long Tail: Implications for Audiovisual Diversity on the Internet”. **Audiovisual Industries and Diversity: Economics and Policies in the Digital Era** içinde. Ed: Luis A. Albornoz ve M. Trinidad Garcia Levia. London and New York: Routledge Publications. 85-99.

- Nicoli, Nico ve Iosifidis, Petros (2023). "EU Digital Economy Competition Policy: From Ex-Post to Ex-Ante. The Case of Alphabet, Amazon, Apple and Meta". **Global Media and China. Vol: 8(1)**. 24-38.
- Pitron, Guillaume (2023). **Dijital Cehennem: Bir Like'in Ucuna Yolculuk**. Çev: Alp Tümertekin. İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Poell, Thomas, Nieborg, David ve Duffy, Brooke Erin (2022). **Platforms and Cultural Production**. Chambridge ve Madford: Polity Press.
- Ranaivoson, Heritiana (2019). "Online Platforms and Cultural Diversity in the Audiovisual Sectors: A Combined Look at Concentration and Algorithms". **Audiovisual Industries and Diversity: Economics and Policies in the Digital Era** içinde. Ed: Luis A. Albornoz ve M. Triniad Garcia Levia. London and New York: Routledge Publications.100-18.
- Resmi Gazete (2011). "Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Esasları Hakkında Kanun". Resmi Gazete. Cilt:50, Sayı: 27863. <http://www.mevzuat.gov.tr>. Erişim Tarihi: 21.07.2024.
- Reuters (2024). "CrowdStrike Update that Caused Global Outage Likely Skipped Checks, Experts Says". <http://www.reuters.com>. Erişim Tarihi: 21.07.2024.
- Rindzeviciute, Egle (2022). "AI, a Wicked Problem for Cultural Policy? Preempting Controversy and The Crisis of Cultural Participation". **International Journal of Cultural Policy. Vol: 28(7)**. 829-844.
- Rioux, Michele ve Verdugo, Felipe (2019). "Digital Trade and Cultural Policy Nexus: A Challenge for the Promotion of the Diversity of Cultural Expressions in the Creative Economy". **Audiovisual Industries and Diversity: Economics and Policies in the Digital Era** içinde. Ed: Luis A. Albornoz ve M. Triniad Garcia Levia. London and New York: Routledge Publications.119-136.
- Rittel, W.J Horst, Weber, M. Melvin (2017). "Dilemmas in a General Theory of Planning". **Policy Science. Vol: 4**. 155-169.
- Sarkar, Christian ve Kotler, Philip (2024). "Wicked Problem: 10 Propherties of Wickedness". <http://www.wicked7.org/what-issue-wicked-problems>. Erişim Tarihi: 14.03.2024.
- Schumpeter, A. Joseph (2000). **Capitalism, Socialism & Democracy**. London and New York: Routledge.
- Srnicek, Nick (2017). **Platform Capitalism**. London: Polity.
- The Guardian (2018). "The Cambridge Analytica Files Revealed: 50 Million Facebook Profiles Harvested for Cambridge Analytica in Major Data Breach". <http://www.theguardian.com>. Erişim Tarihi: 18.07.2024.
- UNCTAD (2022). **Creative Economy Outlook: The International Year of Creative Economy for Sustainable Development Pathway to Resilient Creative Industries**. Paris: United Nations Publications.
- UNESCO (2005). "Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi". <http://www.unesco.org.tr>. Erişim Tarihi: 09.06.2024.
- US House of Representatives (2020). **Investigation of Competition in Digital Markets: Majority Staff Reports and Recommendations**. Washington DC: US House of Representatives Publications.
- Üstel, Füsün (2021). **Kültür Politikasına Giriş: Kavramlar, Modeller, Tartışmalar**. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Valtysson, Bjarki (2022). "The Platformisation of Culture: Challenges to Cultural Policy". **International Journal of Cultural Policy. Vol: 28(7)**. 786-798.
- Wasko, Janet (2019). "From Global Media Giants to Global Internet Giants: Reflections on Media Diversity". **Audiovisual Industries and Diversity: Economics and Policies in the Digital Era** içinde. Ed: Luis A. Albornoz ve M. Triniad Garcia Levia. London and New York: Routledge Publications. 68-85.
- Web of Science (2024). "Topic Search: Pareto Principle". <http://www.webofscience.com>. Erişim Tarihi: 15.05.2024.